

De Bosmeijster Sassenkampen

Ruzie in de 17de eeuw
over een heideveld in Bennekom

Mathilde Maijer
Geert Nijland
Erwin Brinkhuis

Bennekom, Renkum, Wageningen

2024

Copyright © Mathilde Maijer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd of verzonden in enigerlei vorm of via enig medium, elektronisch of mechanisch, inclusief fotokopiëren, het maken van opnamen, of door elke informatiedrager en opvraagbaar systeem, zonder schriftelijke toestemming van de schrijvers.

Tweede gewijzigde druk 2024

ISBN: 9789464806304

Uitgegeven in eigen beheer

Wageningen

www.landschaplopen.com

www.gonijland.wordpress.com

Trefwoorden: 17de eeuw, heideveld, Hof van Gelderland, landbouw, landrecht, Bennekom, transcriptie archiefstuk

Inhoud

1 De brief.....	9
1832 Kadaster	12
1649 Nicolaes van Geelkercken	13
1570 Thomas Witteroos	15
3 De berg, de helling en het dal.....	17
Miljoenen jaren geleden: zand, grind en stenen	17
150.000 jaar geleden: de heuvelrug en de vallei	17
Op de Hullenberg in het Saalien.....	18
120.000 jaar geleden: kust en zee.....	19
Op de Hullenberg in het Eemien	20
110.000 jaar geleden: heuvels en dalen	20
10.000 jaar geleden: het huidige land	21
Op de Hullenberg in het Weichselien	21
Van -3000 tot -2000: de eerste mensen.....	21
Van -2000 tot -1200: grafheuvels	22
Van -1200 tot 0: urnenvelden en raatakkers	22
Van 0 tot 406: contact met Romeinen	23
Op de Hullenberg in de Romeinse tijd	24
Van 400 tot 1000: Bennekom.....	25
4 De Moft	26
Graafschap Gelre	26
Regalia.....	26
Een Middeleeuws bos.....	27

De naam Mofl	28
1543 Gelre wordt deel van het Habsburgse Rijk	29
1559 De Gelderse Rekenkamer	30
Domeinbos	31
De bosmeester	32
17 ^{de} eeuw: Verkoop van domeingronden	33
5 Hoe zagen de velden eruit in 1600?	34
Geologie	34
Geomorfologie	36
Bodem	37
Flora	38
Kaal heideveld	38
Associatie van struikhei en stekelbrem	39
Subassociatie Struikhei	40
Een vegetatielijst uit 2000	40
Een vegetatielijst uit 1600	42
Historische rompgemeenschap van struikheide en heideklauwtjesmos	45
Fauna	46
Op de Hullenberg in 1600	47
Wegen in 1600	48
De weg naar Hartten	48
Molenweg	49
Strooijweg	49
Algemeer - Bornweg	49

De weg naar Arnhem.....	50
Laeckweg.....	50
Selterskampweg en Diedenweg.....	51
Veldnamen in de processtukken.....	51
Wat is er nog te zien uit 1600?	54
6 Waarom waren de Bennekommers boos?	56
Schapen drijven	56
Plaggen steken	57
Leem, grind en ijzer delven	58
Heide maaien en strooisel verzamelen	58
7 1624-1626 Het zuiderveld ontstaat	60
Daniel 't Zas	60
1624 Het verzoek van Daniel 't Zas	61
1624 Bezwaren van omwonenden	64
1625 Uitspraak	66
8 1632-1636 Het noorderveld ontstaat.....	68
1632 Tweede verzoek van Daniel 't Zas.....	68
Bezwaren van omwonenden	69
1632 - 1636 Het proces	74
1632 De aanklacht door Johan Glummer	74
Getuigenverklaringen.....	74
Bevestiging van de eerste getuigenverklaringen.....	76
Verbaal van Glummer	78
1632 De verdediging door Daniel ' t Zas	83
Zijn betoog.....	83

Uittreksel uit zijn boekhouding	90
1636 Uitspraak tweede verzoek	91
9 Latere ontwikkelingen.....	93
1666 Daniel 't Zas overlijdt	94
1646 Brant Willemsen	94
1675 Ernst van der Lawijck	97
1689 Albert Evertsen	98
1734-1758 Joost Sels en Geurt Buijs.....	99
1771 Noorderveld: Van Wassenaer	101
1794 Echtbaar Prins koopt dit veld.....	102
1800 Johannes Bier koopt 1/3 van Simon Dibbetz	103
1764 Zuiderveld: Henric Buijs en Evert Jacobsen.....	105
1774 Evert Jacobsen koopt de andere helft erbij	106
1805 Evertje van de Grampel koopt een strook	107
1809 Prins koopt een strook.....	109
1832 Kadaster	111
10 Wandelroute.....	114
Lezen van 17 ^{de} eeuws Nederlands.....	122
Klinkers.....	122
Latijn en verouderd Nederlands.....	122
Maten, munten.....	125
Index.....	127
Stukken	130
Literatuur.....	132
websites.....	132

Helpers.....	134
Boeken in deze historische reeks.....	135

1 De brief

Aan desen Edelen Hove in Gelderlants.

Mijne Heeren,

Geeft met behoorlicke reverentie toe kennen Daniel 't Zas Bosmeester op de Veluwe hoe dat hij mette Heeren van der Reeckeninge in hoope staet t' accordeeren om tot sijnen prouffite te mogen aangraven eenige mergen baer heetlants toe Bennekom over de Wildtgrave tusschen Supplient's schaapschot ende Berndt Willemsens ende Cornelis Wouterssens Streuwegh gelegen, mits daarvan betalende seeckeren thijns ende den gewoontlicken thient.

Ende alsoo gebruijckelick is dat van sulcke ende dergelijcke acten publicatie geschieden om in cas daer bij ijemant sich geïnteressiert vindende, deselve sulcx aengeve, verssoeckt hij van gelicken V. Edelen brieven offe mandament aen den scholtis tot Ede waeronder dese plaetse gelegen, om van veerthien dagen tot veerthien daegen tot drie reijzen toe hiervan inde kercke toe Bennekom publicatie te laten doen, teneijnde soo ijemant waere hier bij interesse mochte willen pretendieren t' selve tegens seeckeren aenbestemden dage alhier voor den hove te commen bewijzen, ofte bij gebreck van sulcx, dat hen een eewich stilswijgen geïmponiert sal worden.

Ende hem suppliant toegelaten t' selve tot sijnen schoonsten te mogen gebruijcken.

'T welck doende.

Copia
Aendeser Ed: Gove van den
Gelderlande.

In qu heden

Leest met bevoorrecht vinding tot
hemden Jan 17 4 Toel Voescmediter op
Sclinderen doe dat hij mette heden mude
Deelchewonge In Grop Stadt Haccordelaz
om tot syden prouffite te mogen vengrany
Winge mingen huer datt lant 1 Toel
Germehom vnde de Wildtgrone tubegge
Driefft te Saeple got, en Vd dand Willem
en Coenstid Vboniter 18 Stedwige, gelyg
mit dader van het lende seckeren t'geen
Vnde den geyvoontlichen t'indut, Vnde
alsoo getruyghelicheit dat van sulch
Vnde der gelyche acten publicatie gelygdy
omintot dader hij yemant seer gentyde hiet
vindende, deselue sulch vengrany, Vnde
hij vangelichen 18 D: henden off
Moudaandut vengrany t'colt tot 18
vondende, deselue geligen, om van
vondt dien dagen tot vndt dien dagen
tot drie reiffen tot Vier vengrany in de hiech
toe Vd mienhom publicatie te lortz dore
tencijde so yemant vande Vier bij
Juter 18 te moets willin prekludieren
18 d'ind tegent seckeren aenbestinder, d'age
eil 18 vengrany hiech te comen hiech
ofte hij getreke van sulch dat den
vengrany 18 d'ind vengrany gelygdy
vondt, Vnde den d'ind vengrany
18 d'ind tot syden vengrany te mogen
gelygdy

Aendeser Ed: Gove van den
Gelderlande.

D'ind 18 d'ind
18 d'ind 18 d'ind

In 1624 krijgt het Hof in Arnhem een brief.

Deze brief is de oorzaak dat er nu ten oosten van de Selterskampweg in Bennekom, tegen het bos van de Hullenberg aan, twee straten liggen met unieke namen: de Bosmeesterskamp en de Zassenkamp.

Die namen hebben hun oorsprong in twee heidevelden. We gaan ze het zuiderveld en het noorderveld noemen. De straten Bosmeesterskamp en Zassenkamp liggen in het zuiderveld. De Prins Clauslaan en de Prins Willem-Alexanderlaan liggen in het noorderveld. Waar komen de namen vandaan? We gaan terug in de tijd.

1 De Zassenkamp. Foto: Mathilde.

2 De brief waarin Daniel 't Sas vraagt of hij een heideveld bij Bennekom mag gebruiken voor eigen behoefte.

1832 Kadaster

Op de eerste kadasterkaart na oprichting van het kadaster, 1832, zien we de twee velden onmiskenbaar liggen. Het zuiderveld is een ruitvorm en opgedeeld in lange percelen, en het kleinere noorderveld is een onopgedeeld trapezium met de lange basis langs de Selterskampweg.

3 De twee velden ten oosten van de Selterskampweg op de kadasterkaart van 1832, gelegd over een hedendaagse topografische kaart. Het zuiderveld is groter dan het noorderveld en opgedeeld in stroken van verschillende eigenaars. Het noorderveld is in 1832 nog ongedeeld.

We gaan verder terug.

1649 Nicolaes van Geelkercken

Nicolaes Van Geelkercken tekent in 1649 een overzichtskaart van de Moft, het grote bos op de stuwwal boven Ede, Bennekom en Wageningen, dat er grotendeels nog net zo ligt. De kaart is gemaakt op perkament en meet 59 * 120 cm.

4 De Moft in 1649, Nicolaes van Geelkercken. Noorden rechts. Gelders Archief 0012-1408.

5 Detail van de kaart van Nicolaes van Geelkercken met de twee velden die samen de Bosmeijster Sassenkamp vormen. Noorden rechts.

Aan de kant van Bennekom tegen de grens van de Moft, tekent hij twee vierkanten. Hij noemt dit Bosmeijster Sassenkamp: de kamp van bosmeester 't Zas. Verder tekent hij Bennekom met de kerk, en langs de Moft de wiltgraef – een hoge stevige wal die bos en jachtgebied scheidde van de bewoonde wereld. Deze wildwal was enkele meters hoog met daarlangs een diepe greppel. De wal was begroeid met ondoordringbaar struikgewas zoals meidoorn en bramen.

Langs deze voormalige wildgraaf loopt nu de Selterskampweg. Tussen de Moft en Bennekom tekent Nicolaes een boerderij, twee schaapskooien en de molen op de Laer. En hij tekent vele wegen waarnaar we verderop gaan kijken.